

Рецензії

В. С. Кравців, Н. А. Мікула

Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія

Під такою назвою представлена монографія* професора Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана Віктора Чужикова, в якій досліджуються особливості еволюції теорій регіонального розвитку, виявлено методологічну суть глобальної та регіональної парадигм розвитку, обґрунтовано необхідність формування нової дослідницької моделі – глобальної регіоналістики.

Актуальність підготовки монографії визначається тим, що процеси глобалізації та регіоналізації на сучасному етапі розвитку світової системи господарювання кардинально змінили усталені принципи та підходи до розміщення виробництва, формування та реалізації регіональної політики, шляхів вирішення міжрегіональних та внутрішньорегіональних суперечностей.

Тенденціями розвитку світової економіки, є:

- швидкий перехід країн світу до нового етапу розвитку – інформаційного суспільства, в якому значно спрощуються умови руху факторів виробництва, посилюється їхня динаміка;
- рух капіталу, що набуває інших якостей, переміщаючись у віртуальну сферу, де основними дійовими особами стають нетократи – куратори мереж, етерналісти,

нексиалісти тощо;

- стрімкий процес злиття та поглинання транснаціональних компаній (ТНК) та транснаціональних банків (ТНБ) та не менш стрімкі їхні «розлучення»;
- формування локальних зон швидкого економічного зростання та численні інші ознаки глобалізації зумовили пошук нових методологічних засад регіонального розвитку.

Нині беззаперечним щодо ефективності є використання інноваційно-інвестиційної моделі регіонального розвитку, яскравим прикладом якої є кластери, технопарки, технополіси, іннотеки. Всі вони у разі успіху застосування інвестицій, інновацій та людського капіталу швидко змінюють характер території, перетворюючи пустелю чи депресивну територію у гіперрозвинений мікрорегіон, вплив якого на світовий трансфер технологій може бути значно більшим, аніж багатьох держав світу разом узятих.

Регіональна теорія, представниками якої були видатні економісти Й. Тюнен, В. Лаунхардт, А. Вебер, В. Кристаллер, А. Льюш, У. Айзард, Л. Вальрас, та навіть М. Портер, Дж. Паелінк, у сучасних умовах потребує суттєвого оновлення.

Нині ще немає виробленої нової методології регіонального розвитку.

© В. С. Кравців, Н. А. Мікула, 2008.

* Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія : монографія / В. І. Чужиков. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.

Сучасні новітні теоретичні концепції М. Кітінга, Я. Гордона, У. Ваннопа, М. Геденса, В. Солета та інших, яких об'єднує спільне тлумачення глобальної таксономії регіонального устрою світу, з часом мають створити і нову методологію. До цієї когорти вчених належить і автор даної монографії, який обґрунтовує необхідність формування нової дослідницької моделі – глобальної регіоналістики, з огляду на те, що основним конкурентним полем XXI ст. стануть глобальний та локальний рівні; вплив урядів на економічну ситуацію у регіонах буде обмежений; натомість суттєво зросте роль наднаціональних інституцій, ТНК та ТНБ, які можуть перетворювати території окремих країн у гіперуспішні мегаполіси чи, навпаки, викликати їхній стрімкий занепад.

Монографія містить чотири розділи. Перший розділ присвячений ґрунтовному висвітленню еволюції регіональних теорій в умовах глобалізації світового господарства, починаючи від визначення регіону, регіоналізації, регіональної динаміки, регіональної політики. Звертаючи увагу на посилення діяльності наднаціональних структур, автор визначає регіональну політику як комплекс адміністративно-юридичних, соціальних, економічних та екологічних заходів, який на узгодженій основі реалізують місцеві та національні органи влади, а також наднаціональні структури з метою подолання диспропорційності розвитку між активними та депресивними регіонами через селективну систему механізмів та інструментів. А відтак, автор констатує, що сучасна модель регіональної політики не може формуватися винятково під впливом урядів та місцевих громад без урахування впливу наднаціональних інституцій.

Оцінка реального потенціалу регіону, розроблення стратегій його розви-

тку, ідентифікація його міжнародного конкурентного рівня й у подальшому становитимуть важливу проблему соціально-економічного зростання як локальних територій, так і держави у цілому, вирішити яку, на думку автора, можливо лише в рамках нової науки – глобальної регіоналістики. Предмет цієї науки визначатиметься як процес посилення економічної динаміки територіальних таксономічних одиниць різного ієрархічного рівня, зумовлений високою мобільністю факторів виробництва та їхньою інтернаціоналізацією, комплементарною дією інституційних структур та реалізацією за допомогою різних поліструктурних моделей стратегій локально-національної та мегарегіональної гомогенізації господарського та соціального середовища.

Другий розділ присвячений висвітленню глобальних парадигм регіонального розвитку, зокрема, через аналіз шляхів вирішення суперечностей регіонального розвитку кінця XX – початку XXI ст., оцінку сучасних регіональних парадигм та їх кризи. Звернувши увагу на проблеми циклічності економічного розвитку, В. Чужиков дає авторське бачення впливу основних факторів глобальної економіки на регіональну циклічність, виокремлює проблему впливу інновацій на останню, зокрема, через дослідження процесів кластеризації.

Багато уваги у монографії приділено висвітленню питань використання економічних моделей для ідентифікації рівнів регіонального розвитку, що робить книгу привабливою, окрім науковців, і для практиків, насамперед, розробників регіональних стратегій.

Значний доробок автора щодо застосування механізмів та інструментів регулювання регіональних асиметрій у постіндустріальних країнах пред-

ставлений у третьому розділі. Особлива увага звертається на регіональну політику ЄС, зокрема, трансформацію регіональних пріоритетів ЄС на період 2007–2013 рр., які охоплюють і регіони України. Це логічно переходить у проблематику визначення місця вітчизняних регіонів у пан'європейській моделі «Європа регіонів», яка висвітлена у четвертому розділі.

Детально зупиняючись на питаннях європейської ідентифікації регіонального розвитку України, диверсифікації галузевої та експортної структури, професор Чужиков основну увагу приділяє інноваційній моделі підвищення конкурентоспроможності регіонів України, а саме, – формуванню та підтримці розвитку кластерів в Україні.

Він вважає, що в межах України при найбільш доцільному варіанті розміщення кластерів слід було б враховувати такі обставини:

- кластери не є моделями виняткового зосередження технологічно-науку на конкретній території, а відтак, окрім біотехнологічних, комп'ютерних, нанотехнологій, існують кластери з виробництва облицювальної плитки (Італія), вина (Португалія) та послуг, потреби в яких є очевидними;
- кластер може бути створений лише за умов реальної внутрішньої та зовнішньої конкуренції, а відтак, забезпечення його успішного функціонування може бути досягнене через додання регіонального монополізму;
- кластери швидко еволюціонують, і поглиблення їхньої спеціалізації дає мультиплікаційний ефект;

- системне «злиття» кластерів веде до формування світових регіонів, які, своєю чергою, можуть бути вищою точкою регіонального економічного циклу. Подальша інноваційна еволюція закріплює їх позиції на глобальних ринках. Руйнація хоча б одного світового кластера може призвести до значної регіонально-національної кризи.

Автор також звертає увагу на те, що упродовж останніх двадцяти п'яти років конкурували не лише національні економіки, ТНК, ТНБ, а й основні теорії – неокейнсіанська та неоліберальна. Найбільш відчутно це відбувалося в ЄС та США. Авторське дослідження на обох континентах довело, що сучасні тенденції в американській та європейській моделях регіонального розвитку свідчать про їх зближення і розроблення уніфікованих механізмів та інструментів регулювання, які стануть домінувати вже у найближчі двадцять років у всьому світі. А це означає, що Україна у своїй регіональній політиці повинна більш чітко визначитися щодо застосування тих чи інших механізмів та інструментів регулювання розвитку регіонів і, насамперед, щодо прискорення впровадження конкурентної інноваційно-інвестиційної моделі. Для наукового обґрунтування такого бачення доцільно використати основні положення глобальної регіоналістики, які доступно і професійно викладені у монографії В. Чужикова.

Надійшло 15.10.2008 р.